

[Právní rozhledy 15-16/2022, s. 515]

VÝZNAM PRÁVNÍHO HODNOCENÍ PRO POČÁTEK BĚHU SUBJEKTIVNÍ PROMLČECÍ LHŮTY

Judikatura Nejvyššího soudu dovozuje, že pro počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty ohledně určitého práva není významná schopnost věřitele právně kvalifikovat skutkové okolnosti zakládající dotčené oprávnění. Jaké jsou důvody, pro něž se k právnímu hodnocení skutkového stavu věřitelem při stanovení počátku promlčecí lhůty zpravidla nepřihlíží? A v jakých případech by z tohoto pravidla mohly být připuštěny výjimky?

Luboš Brim, Brno*

I. Úvod

Současný občanský zákoník podstatně rozšiřuje okruh práv, která se promlčují v promlčecích lhůtách se subjektivně určeným počátkem, tedy v promlčecích lhůtách, jež začínají běžet od okamžiku, kdy se nositel práva dozvěděl nebo měl a mohl dozvědět o rozhodných okolnostech. Zatímco podle **občanského zákoníku z r. 1964** se v subjektivních promlčecích lhůtách promlčovala pouze práva na náhradu škody¹ a na vydání bezdůvodného obohacení,² nyní účinný kodex koncipuje na subjektivním základě též obecnou promlčecí lhůtu.³ Odpovídá to tendencím, jež lze vysledovat i v jiných právních rádech evropského prostoru.⁴ Ačkoli promlčení primárně chrání dlužníka, musí úprava tohoto institutu brát rovněž přiměřený zřetel na zájmy věřitele, jehož právo by se zásadně nemělo promlčet, aniž by dostal férovou šanci je uplatnit.⁵ Subjektivizace počátku promlčecích lhůt odráží zmíněný ohled na zájmy věřitele a současně vyvažuje paralelně působící trend ke zkracování promlčecích lhůt, jenž naopak prospívá dlužníkům.⁶

Je-li smyslem subjektivizace počátku promlčecí lhůty, aby se věřiteli právo nezačalo promlčovat dříve, než je mohl efektivně uplatnit před soudem, je pochopitelné, že je pro započetí běhu subjektivní promlčecí lhůty rozhodné zjištění okolností, jež věřitel potřebuje znát právě k úspěšnému uplatnění svého práva soudní cestou, tedy okolností, jež musí v případě sporu s dlužníkem tvrdit a prokazovat.⁷ Judikatura Nejvyššího soudu se dlouhodobě hlásí k závěru, že se okolnostmi rozhodnými pro započetí běhu subjektivní promlčecí lhůty myslí toliko okolnosti skutkové, zatímco schopnost věřitele skutkový děj podřadit právní normě a učinit na základě aplikační úvahy právní závěr o vzniku práva je pro započetí běhu subjektivní promlčecí lhůty bezvýznamná.⁸ Tomuto závěru rozhodovací praxe přitakává též právní doktrína.⁹

Ustálený názor, že je schopnost věřitele skutkový stav právně kvalifikovat irelevantní, zpochybnil Ústavní soud v nálezu z 10. 5. 2022, sp. zn. III. ÚS 2127/21. V dané věci se vedl spor o vydání bezdůvodného obohacení, jež vzniklo plněním na základě neplatné pojistné smlouvy. Obecné soudy, přidržující se výše zmíněné judikatury, dovodily, že byl ochuzený (nositel práva na vydání bezdůvodného obohacení) nadán znalostí rozhodnou pro započetí běhu subjektivní promlčecí lhůty ve smyslu § 107 odst. 1 ObčZ 1964 již v okamžiku, kdy mu byly známy veškeré skutečnosti, z nichž bylo možné vznik bezdůvodného obohacení dovodit. Těmito skutečnostmi byly: a) přesun majetkových hodnot od ochuzeného k obohacenému a b) nedostatek právního důvodu pro naznačený přesun vyplývající z neplatnosti smlouvy, na základě níž ochuzený plnil. Vzhledem k tomu, že v předmětné věci byla neplatnost řečené smlouvy dána nezákonností jejího obsahu, konstatovaly obecné soudy, že ochuzený znal skutečnosti působící neplatnost dotčeného kontraktu již ke dni, kdy jej uzavřel. Subjektivní promlčecí lhůta dle § 107 odst. 1 ObčZ 1964 mu proto začala plynout již od okamžiku, kdy v souladu s neplatnou smlouvou poskytl protistraně plnění. ÚS popsanou argumentaci označil za projev neústavní libovůle a formalismu, jímž se stírá zákonodárcem zřetelně učiněné rozlišení mezi subjektivní a objektivní promlčecí lhůtou, a uložil obecným soudům zkoumat, kdy si ochuzený alespoň v laické rovině osvojil právní závěr o bezdůvodnosti poskytnutého plnění, tedy o neplatnosti předmětné smlouvy.

Citovaný judikát ÚS dává vhodný podnět k zamyšlení se nad tím, čím je vlastně zdůvodněn akcent na skutkové okolnosti při posuzování počátku běhu promlčecí lhůty a zda by alespoň v určitých případech nemělo hrát roli, do jaké míry mohla osoba, která je – nahlíženo objektivně – nositelem práva, na základě relevantních skutkových okolností učinit právně kvalifikační závěr, že jí toto právo opravdu svědčí. V dalším výkladu budu ve značné míře čerpat z německé judikatury a dogmatiky, jež rozebíranému problému věnovaly nemalou pozornost. Argumentace vyslovovaná ve vztahu k tomuto aspektu promlčení v Německu je použitelná též v kontextu českého práva, jelikož rozdíly v pozitivní úpravě dané problematiky nejsou natolik významné, aby přenos závěrů mezi českým a německým právním řádem znemožňovaly. Otázkou je proto pouze, zda je přenos úvah, jež vyslovuje německá právní věda a praxe, teleologicky žádoucí. Jinými slovy, je nutné zhodnotit, zda tyto úvahy vedou k závěrům, jež jsou přesvědčivě obhajitelné se zřetelem k hodnotám, na kterých spočívá soukromé právo.

II. Zásadní bezvýznamnost právního hodnocení skutkových okolností

Subjektivní promlčecí lhůta počíná běžet, jsou-li věřiteli známy okolnosti, jejichž znalost je nezbytná pro uplatnění práva před orgánem veřejné moci, jelikož je musí ve sporu s dlužníkem tvrdit a prokazovat. Jde tedy o skutkové okolnosti, které tvoří prvky hypotézy normy zakládající žalobcovo právo.¹⁰ Pro započetí běhu subjektivní promlčecí lhůty se

nevyžaduje, aby věřitel znal všechny detaily skutkového děje nebo aby měl k dispozici důkazní prostředky, s jejichž pomocí bude v případném sporu s dlužníkem schopen unést důkazní břemeno. Je toliko zapotřebí, aby měl znalost okolností, jež zakládají jeho právo, v takovém rozsahu, že se bude uplatnění tohoto oprávnění před orgánem veřejné moci v jejich světle jevit jako rozumné (*zumutbar*).¹¹ Podání žaloby lze pokládat za rozumné, má-li naději na úspěch, i když není prosté rizika ztráty pře.¹² Uplatnění práva se tudíž nestává rozumným až ve chvíli, kdy má věřitel jistotu procesního úspěchu ve sporu s dlužníkem.¹³

K založení vědomosti potřebné pro započetí běhu subjektivní promlčecí lhůty podle převažujícího mínění postačuje toliko znalost skutkových okolností, z nichž po podřazení skutkového stavu odpovídající právní normě vyplývá vznik práva a totožnost dlužníka. Zda věřitel tuto subsumpci skutkových okolností pod právní normu opravdu učinil a přijal korektní právní závěr, že mu dotčené právo vzniklo, nebo zda mylně usoudil, že předmětný skutkový děj na jeho straně žádné právo nezakládá, je pro počátek promlčecí lhůty obecně nerozhodné.¹⁴

Někteří autoři vyslovují mínění, že tam, kde skutková podstata zakládající právo věřitele obsahuje znak normativní povahy, je pro započetí běhu subjektivní promlčecí lhůty nezbytné přinejmenším laické ponětí věřitele, že byl tento normativní znak naplněn (tzv. paralelní hodnocení v laické sféře, *Parallelwertung in der Laiensphäre*). Příkladem může být i výše vzpomenuté právo na vydání bezdůvodného obohacení plněním bez právního důvodu, neboť právní důvod je juristický koncept a konstatování jeho absence nezřídka obnáší právně kvalifikační úvahu, např. dovození neplatnosti smlouvy představující jevově titul pro uskutečněné plnění.¹⁵ Jde však o názor menšinový, neboť převládá mínění, že pro započetí běhu subjektivní promlčecí lhůty postačuje prostá znalost skutkových okolností, z nichž vyplývá, že je dotčený normativní znak naplněn, a to i u bezdůvodného obohacení, kde se za dostatečnou znalost pokládá vědomí skutkových okolností, na jejichž základě lze dovést absenci právního důvodu.¹⁶

V judikatuře se závěr o bezvýznamnosti právního posouzení skutkového stavu věřitelem zpravidla lapidárně zdůvodňuje poukazem na právní jistotu a spravedlnost (*Rechtssicherheit und Billigkeit*).¹⁷ Zmínce o těchto obecných právních hodnotách lze snad v daném kontextu rozumět tak, že by právní jistotě bylo na újmu, kdyby byly právní následky (počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty) navázány na pro dlužníka i právo aplikující orgán obtížně zjiřitelné provedení juristické úvahy věřitelem. Znalost věřitele o skutkových okolnostech je sice rovněž vnitřním faktem, jehož dokazování může přinášet zvláštní obtíže, lze na ni však většinou poměrně spolehlivě usuzovat z toho, jaké informace se prokazatelně dostaly do sféry věřitele, případně z jiných vnějších okolností. Aplikace práva na zjištěný skutkový stav je však již jen vnitřním zpracováním přijatých

informací v mysli věřitele, jež je z hlediska vnějších pozorovatelů v rámci běžného právního styku často stěží zachytitelné. Za nespravedlivé by pak mohlo být pokládáno, pokud by se právní postavení dlužníka stalo závislým na tom, jakou schopností právně uchopit skutkový stav je nadán jeho věřitel (tedy na okolnosti z jeho hlediska značně nahodilé a obtížně ovlivnitelné), případně pokud by se určité právo promlčovalo jinak věřiteli práva znalému a jinak věřiteli práva neznalému.

Doktrína při obhajování závěru o bezvýznamnosti právního posouzení skutkových okolností věřitelem pro běh promlčecí lhůty doplňuje, že i když snad není konkrétní nositel práva nadán znalostmi nezbytnými k tomu, aby z rozhodného skutkového děje vyvodil závěr o existenci svého práva, je promlčecí lhůta dostatečně dlouhá na to, aby v jejím průběhu vyhledal právní pomoc a zvážil svůj další postup. Riziko nesprávné právní rady by pak neměl nést dlužník, nýbrž věřitel, který může vyvozovat odpovědnostní následky vůči tomu, kdo mu nesprávnou právní radu poskytl.¹⁸ Obecněji se uvádí, že riziko nesprávného právního posouzení musí jít k tíži nositeli práva,¹⁹ jenž podáním žaloby zpochybňuje *status quo* a institutem promlčení chráněný právní mír (*Rechtsfrieden*).²⁰

III. Výjimečné přiznání významu právnímu hodnocení skutkových okolností

Judikatura německého Spolkového soudního dvora vytvořila z pravidla, dle něhož pro započetí běhu promlčecí lhůty postačuje znalost rozhodných skutkových okolností, výjimku. Dovojuje, že tam, kde je právní stav natolik nejistý (*unsicher*), pochybný (*zweifelhaft*), nepřehledný (*unübersichtlich*) či spleť (*verwickelt*),²¹ že by jej ani osoba práva znalá nebyla s to spolehlivě zhodnotit, nemůže subjektivní promlčecí lhůta začít plynout. Schází zde totiž obecný – výše uvedený – předpoklad započetí jejího běhu: rozumnost uplatnění práva. Nelze říci, že by se uplatnění práva soudní cestoujevilo rozumné, pakliže by ani právní odborník se znalostí relevantních skutkových okolností nepokládal závěr, že věřiteli vzniklo vůči dlužníku právo, za pravděpodobný.²²

Nastíněná konstrukce nicméně přináší řadu problematických následků. Přesvědčivost daného pojetí v první řadě ohrožuje základní paradox²³ daný tím, že by nejistý právní stav měl působit odsunutí počátku promlčecí lhůty až k okamžiku, kdy bude vyjasněn. Vyjasněn ovšem zpravidla nebude ničím jiným než rozhodnutím soudu vydaným na základě žaloby podané nositelem práva,²⁴ tedy v důsledku uplatnění práva před orgánem veřejné moci neboli toho, co věřitel domněle nemohl učinit právě pro nejednoznačnost právního stavu. Lze argumentovat, že je-li právní stav nejasný, je na věřiteli, aby se domáhal jeho vyjasnění tím, že uplatní své právo u soudu,²⁵ poněvadž samotným vyčkáváním se právní stav nevyjasní nikdy.²⁶

Pakliže by nejistota o právním stavu vylučovala počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty, bylo by myslitelné dovozovat, že bezmála každý nositel oprávnění, jehož existence závisí na judikaturou dosud nezodpovězené právní otázce, může s jeho uplatněním vyčkávat až do vyjasnění právního stavu rozhodnutím vrcholného soudu, k němuž však stěžejí dojde, nepředloží-li věřitel danou otázku soudu k řešení.²⁷ Nelze rovněž přehlédnout, že pochybnosti o právním stavu přinejmenším při volnější interpretaci tohoto pojmu vyvstávají velmi často. Situace, v níž mezi aktéry soukromého práva vzniká spor, je jen málokdy právními normami tak jednoznačně determinována, aby odborník v oboru práva mohl zcela bez pochybností konstatovat, jaká práva a jaké povinnosti stranám vznikly. Výjimka, jež spočívá v přiznání relevance pochybnostem o právním stavu při stanovování počátku subjektivní promlčecí lhůty, tak má tendenci převracet se v pravidlo.

Judikatura Spolkového soudního dvora se na popsaná nebezpečí snaží reagovat tím, že pojem nejistého právního stavu pro účely stanovování počátku subjektivní promlčecí lhůty vykládá úzce. Dodává např., že nejistý nebo pochybný právní stav není založen samotným faktem, že rozhodnou právní otázku dosud neřešily vrcholné soudy, nýbrž je zapotřebí, aby zde byl závažný názorový střet v judikatuře nebo doktríně (*ernsthafter Meinungsstreit in Rechtsprechung oder Schrifttum*).²⁸ Nejsou-li tedy k určující právní otázce doposud vysloveny žádné názory ani v judikatuře, ani v literatuře, protože dosud nebyla rozpoznána jako právní problém, nelze patrně dovozovat, že by zde byl dán pochybný právní stav.²⁹ Právní stav se pak pokládá za judikatorně vyjasněný již ve chvíli, kdy rozhodnutí vrcholného soudu stanoví obecné zásady, s jejichž pomocí lze spornou právní otázku vyřešit, a nikoli až poté, co judikatura vysloví závěry natolik konkrétní, že o řešení dané otázky nemůže být napříště sporu.³⁰

Připuštění, že by pochybnosti o právním stavu mohly odsunout počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty, má ale též jiné neblahé konsekvence. Jelikož je neurčitost právního stavu sama o sobě neurčitým konceptem, snižuje její užití coby negativního předpokladu započetí běhu subjektivní promlčecí lhůty předvídatelnost aplikace institutu promlčení. Je-li při určování, kdy začala běžet promlčecí lhůta, zapotřebí posuzovat, zda nebyla interpretační situace natolik obtížná, že by se podání žaloby nejevilo ani právnímu odborníkovi rozumné, činí to stanovení počátku promlčecí lhůty obtížně odhadnutelným, což jde proti smyslu institutu promlčení. Ten by měl přispívat k právní jistotě, a měl by proto být co do svých aplikačních předpokladů tak jasný, jak je to jen možné.³¹

Lze navíc říci, že nehledě na to, jak úzce interpretujeme pojem pochybného právního stavu, podkopává rozebíraná koncepce schopnost institutu promlčení plnit své funkce, tj. a) chránit (domnělého) dlužníka ve sporu s (domnělým) věřitelem před hrozbou důkazní nouze vyvolanou velkým časovým odstupem od rozhodného skutkového děje, b) zbavit (skutečného) dlužníka nutnosti vázat po nepřiměřeně dlouhou dobu zdroje pro účely

uspokojení starých pohledávek a c) zajistit všeobecný právní mír a ochránit kapacity soudů před zatížením spory, jež se odvíjejí od skutkového stavu nastalého hluboko v minulosti.³² Všechny tyto zájmy je totiž zapotřebí chránit i tam, kde je právní stav nejednoznačný. Věřitel by tak měl být motivován, aby podáním návrhu k orgánu veřejné moci usiloval o vyjasnění nejasné právní situace, nikoli aby pasivně očekával vydání pilotního rozhodnutí a teprve poté své právo uplatnil.³³

Další problémový důsledek vytváření výjimky pro případy nejistého právního stavu spočívá v tom, že jde o jakousi šikmou plochu, která s ohledem na potřebu vyloučení hodnotových rozporů vede k vytváření dalších výjimek z pravidla, že pro započetí běhu promlčecí lhůty postačuje znalost skutkových okolností. Zejména lze dovozovat, že má-li být důvodem pro odsunutí počátku subjektivní promlčecí lhůty situace, kdy je právní stav nejistý, např. proto, že existuje rozporná judikatura vrcholných soudů, neměla by *a fortiori* promlčecí lhůta začít plynout, existuje-li jednotná (byť následně překonaná) rozhodovací praxe vrcholných soudů, jež existenci práva věřitele popírá.³⁴ To je ovšem problematický závěr, protože ne vždy bude teleologicky žádoucí, aby změna dosavadního judikatorního náhledu na určitou právní otázku otevřela cestu uplatnění všech práv, jež v souladu s nově zaujatým názorem v minulosti objektivně vzato vznikla. Jaký vliv má judikatorní odklon na dřívější práva, by nemělo být řešeno obecně, ale vždy ve vazbě na hodnotový kontext konkrétního případu překonání dosavadního právního názoru.

Nadto je otázka, zda by v případě, že uplatnění práva brání konstantní – posléze překonaná – judikatura popírající existenci daného oprávnění, neměl být vyloučen nejen běh lhůty subjektivní, nýbrž též běh lhůty objektivní, např. aplikací pravidla, jež vylučuje plynutí promlčecích lhůt, znemožňuje-li věřiteli uplatnění práva vyšší moc.³⁵ Ani myšlenka, že by judikatura, od níž se soudy následně odchýlily, přivozovala stavení běhu promlčecí lhůty, však nejspíš nelze přisvědčit, a to z důvodů obdobných těm, jež byly naznačeny výše. Dřívější rozhodovací praxe negující existenci určitého oprávnění mohla být překonána jen proto, že některý věřitel navzdory ní právo uplatnil a docílil judikatorního odklonu. Mohl-li s úspěchem uplatnit právo tento věřitel, je obtížné dovozovat, že ostatním věřitelům bylo uplatnění práva znemožněno vyšší mocí.³⁶ Nelze přitom obecně říci, že bude u každé jednotlivé změny rozhodovací praxe teleologicky žádoucí, aby otevřela cestu uplatňování práv, jež v souladu s nově zaujatým výkladem v minulosti vznikla.³⁷

IV. Závěr

Judikatura BGH dovozuje, že ačkoli je obecně pro začátek subjektivní promlčecí lhůty schopnost věřitele rozhodný skutkový děj právně kvalifikovat bezvýznamná, při obzvláštní nejistotě právního stavu nepočíná subjektivní promlčecí lhůta plynout, přestože jsou věřiteli známy všechny skutkové okolnosti, jež jsou objektivně určující pro vznik předmětného

práva. Domnívám se však, že kritika, která vůči této judikatorní linii zaznívá ze strany části německé doktríny, je opodstatněná a že problémy, jež se s uvedenou koncepcí pojí, jsou příliš hluboké. Přenos dané konstrukce do českého prostředí – ač by mu text právní úpravy nebránil – proto z teleologických důvodů nepokládám za žádoucí.

Vhodnou inspirací pro české právo je naproti tomu myšlenka, která se v německém prostředí vyskytuje jen jako menšinový názor odborné literatury a zatím nenašla odezvu v judikatuře. Jde o tezi, dle níž tam, kde hypotéza normy zakládající určité právo obsahuje vedle skutkových prvků též prvek normativní – tak jako např. skutková podstata bezdůvodného obohacení plněním bez právního důvodu ve smyslu [§ 2991 ObčZ](#) předpokládá normativní prvek daný absencí právního důvodu – zahrnují okolnosti rozhodné pro uplatnění práva, o nichž musí věřitel vědět, aby mohla začít plynout subjektivní promlčecí lhůta podle [§ 619 ObčZ](#), též alespoň laické ponětí o naplnění dotčeného normativního prvku.

Tato myšlenka vede k výsledkům, jež jsou citlivější vůči nositeli práva a více odpovídají teleologii subjektivní promlčecí lhůty, jejíž počátek by se měl připínat k okamžiku, kdy lze věřiteli skutečně přičítat k tíži neuplatnění práva, neboť již má k dispozici všechny informace nezbytné k uplatnění práva, a nemá-li je, je tomu tak v důsledku jeho vlastní nepečlivosti.³⁸ Zároveň při zaujetí objektivizovaného náhledu³⁹ není nutnost zjišťovat, kdy věřitel nabyl alespoň laické ponětí o normativních znacích, na újmu hodnotám právní jistoty a spravedlnosti, s ohledem na něž se obecně při stanovování počátku subjektivní promlčecí lhůty zásadně vyhledává pouze znalost skutkových okolností, nikoli schopnost jejich právního hodnocení.⁴⁰

Podmínění vzniku právních následků alespoň laickou představou o právním významu rozhodných skutkových okolností přitom není ani českému právu zcela cizí, byť se s ním setkáváme zatím především v právu trestním.⁴¹ Konečně lze podotknout, že vyžadování přinejmenším laického uchopení normativních prvků skutkové podstaty při stanovování počátku subjektivní promlčecí lhůty odpovídá náhledu, k němuž se ÚS přihlásil v nálezu, sp. zn. III. [ÚS 2127/21](#), jenž byl citován v úvodu tohoto článku.⁴² Mohlo by se sice jevit, že se zmíněný judikát radikálně rozchází s dříve neproblematizovanou tezí o irelevanci právního posouzení pro započetí běhu subjektivní promlčecí lhůty. Ve skutečnosti však k uvedení dosud panujícího výkladu do souladu s tímto rozhodnutím ÚS postačuje doplnit stále platné základní pravidlo, dle něhož je pro započetí běhu subjektivní promlčecí lhůty dostatečná znalost rozhodných skutkových okolností, o výjimku, podle níž se tam, kde hypotéza normy zakládající právo obsahuje normativní prvek, vyžaduje rovněž alespoň laické povědomí věřitele o naplnění tohoto normativní prvku.

Poznámky pod čarou:

* Autor je asistentem katedry občanského práva Právnické fakulty MU.

- 1 § 106 ObčZ 1964
- 2 § 107 ObčZ 1964
- 3 § 619 a § 629 odst. 1 ObčZ.
- 4 Podobný vývoj jako česká úprava prodělal např. též německý právní řád. V tamějším občanském zákoníku (BGB) byla dříve stanovena subjektivní promlčecí lhůta pouze pro právo na náhradu škody (§ 852 BGB ve znění účinném do 31. 12. 2001), nyní však již je na subjektivním principu vystavěna též obecná promlčecí lhůta (§ 199 BGB ve znění účinném od 1. 1. 2002).
- 5 Rozsudek Spolkového soudního dvora (BGH) ze 17. 6. 2005, sp. zn. V ZR 202/04 (NJW-RR 2005, 1683); usnesení BGH z 16. 12. 2015, sp. zn. XII ZB 516/14 (NJW 2016, 629, bod 40); *Peters, F., Jacoby, F.* in *Gursky, K.-H. et al.* Staudinger BGB. Allgemeiner Teil 5. Berlin: Sellier – de Gruyter, 2014, vor § 194, marg. č. 9; *Grothe, H.* in *Schubert, C.* Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 1. Allgemeiner Teil. §§ 1–240. 9. vyd. München: C. H. Beck, 2021, § 194, marg. č. 9.
- 6 *Zimmermann, R.* Comparative Foundations of a European Law of Set-Off and Prescription. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, s. 92–95, a *Bar, Ch. von, Clive, E. M.* Principles, definitions and model rules of European private law: draft common frame of reference (DCFR). Vol. 1. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009, s. 1160–1167.
- 7 Touto tezí ani následujícím výkladem, jenž užívá terminologii odpovídající případům promlčení práv na plnění, která se uplatňují před orgány veřejné moci, nemá být nikterak popřen názor, že se podle českého právního řádu promlčují též utvářecí práva neboli kompetence, jež povětšinou opravňují svého nositele k přivození určitého právního následku uskutečněním právního jednání přímo vůči jiné osobě soukromého práva, a zpravidla se tak neuplatňují podáním návrhu k orgánu veřejné moci. K promlčitelnosti kompetencí v českém právu viz *Brim, L.* in *Lavický, P. a kol.* Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1974–1977. Byť § 619 ObčZ doslova hovoří jen o právech vymahatelných u orgánu veřejné moci, není obtížné či protismyslné závěry, které se týkají počátku běhu promlčecí lhůty ohledně práv na plnění, vztahovat *per analogiam* i na počátek běhu promlčecí lhůty u kompetencí. Subjektivní promlčecí lhůtu lze tak ve vztahu k utvářecím právům odvíjet od okamžiku nabytí vědomí o okolnostech, jež nositel práva potřebuje znát, aby mohl učinit právní jednání, k němuž jej příslušné utvářecí právo opravňuje.
- 8 V kontextu promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení viz rozsudky NS z 27. 9. 2000, sp. zn. [20 Cdo 927/98](#); z 9. 12. 2009, sp. zn. [28 Cdo 3166/2009](#), a z 18. 5. 2011, sp. zn. [32 Cdo 2626/2009](#), či usnesení NS z 18. 3. 2008, sp. zn. [28 Cdo 3977/2007](#); z 16. 9. 2010, sp. zn. [30 Cdo 446/2009](#); z 13. 11. 2012, sp. zn. [26 Cdo 2324/2012](#); z 25. 4. 2018, sp. zn. [33 Cdo 1744/2017](#), a ze 17. 8. 2021, sp. zn. [28 Cdo 1645/2021](#).
- 9 *Tégl, P., Weinhold, D.* in *Melzer, F., Tégl, P. a kol.* Občanský zákoník – velký komentář. Sv. III. § 419–654 a související společná a přechodná ustanovení. Praha: Leges, 2014, s. 962; *Bodečková, J.* in *Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol.* Občanský zákoník. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 691, a *Svoboda, K.* in *Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol.* Občanský zákoník. Komentář. Sv. I (§ 1 až 654). Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 1484.
- 10 *Ellenberger, J.* in *Palandt, O.* Bürgerliches Gesetzbuch. 75. vyd. München: C. H. Beck, 2016, § 199, marg. č. 28.
- 11 *Grothe, H.* in *Schubert, C.*, op. cit. sub 5, § 199, marg. č. 28.

- 12 *Deppenkemper, G.* in *Prütting, H., Wegen, G., Weinreich, G.* Bürgerliches Gesetzbuch: Kommentar. 11. vyd. Köln: Luchterhand, 2016, § 199, marg. č. 13.
- 13 Rozsudek BGH z 16. 12. 2015, sp. zn. XII ZB 516/14 (NJW 2016, 629, bod 27); *Mansel, H.-P.* in *Jauernig, O.* Bürgerliches Gesetzbuch. 18. vyd. München: C. H. Beck, 2021, § 199, marg. č. 2.
- 14 Usnesení BGH z 19. 3. 2008, sp. zn. III ZR 220/07 (NJW-RR 2008, 1237, bod 7), a rozsudky BGH z 8. 5. 2008, sp. zn. VII ZR 106/07 (NJW 2008, 2427, bod 12), či z 27. 5. 2008, sp. zn. XI ZR 132/07 (NJW-RR 2008, 1495, bod 32). Srov. též rozsudky BGH z 15. 12. 1987, sp. zn. VI ZR 285/86 (NJW-RR 1988, 411); z 31. 10. 1989, sp. zn. VI ZR 84/89 (NJW-RR 1990, 222); z 19. 3. 1991, sp. zn. VI ZR 248/90 (NJW 1991, 235); z 15. 10. 1992, sp. zn. IX ZR 43/92 (NJW 1993, 648); z 25. 2. 1999, sp. zn. IX ZR 30/98 (NJW 1999, 2041), a z 3. 3. 2005, sp. zn. III ZR 353/04 (NJW-RR 2005, 1148), jež se týkají subjektivní promlčecí lhůty u práva na náhradu škody ve smyslu § 852 BGB ve znění účinném do 31. 12. 2001, ale jejichž závěry byly posléze vztaheny na obecnou promlčecí lhůtu dle § 199 BGB ve znění účinném od 1. 1. 2002. Shodně *Mansel, H.-P., Stürner, M.* in *Heidel, T., Hüßtege, R., Mansel, H.-P., Noack, U.* BGB: Allgemeiner Teil. Band 1. 2. vyd. Baden-Baden: Nomos, 2012, § 199, marg. č. 60; *Peters, F., Jacoby, F.* in *Gursky, K.-H. et al.*, op. cit. sub 5, § 199, marg. č. 62; *Ellenberger, J.* in *Palandt, O.*, op. cit. sub 10, § 199, marg. č. 27; *Wolf, M., Neuner, J.* Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts. 11. vyd. München: C. H. Beck, 2016, s. 285.
- 15 *Klose, A.* Die Verjährung von auf nichtigen Verträgen beruhenden Bereicherungsansprüchen. Juristische Rundschau, 2013, č. 5, s. 185, a *Peters, F.* Beginn der Kenntnisabhängigen Verjährungsfrist bei Rückforderungsansprüchen aus Verbraucherdarlehensverträgen. Juristische Rundschau, 2015, č. 11, s. 581.
- 16 Rozsudky BGH z 29. 1. 2008, sp. zn. XI ZR 160/07 (NJW 2008, 1729, bod 26); z 15. 6. 2010, sp. zn. XI ZR 309/09 (NJW-RR 2010, 1574), a z 1. 6. 2011, sp. zn. VIII ZR 91/10 (NJW 2011, 2570, bod 23); *Peters, F., Jacoby, F.* in *Gursky, K.-H. et al.*, op. cit. sub 5, § 199, marg. č. 64; *Grothe, H.* in *Schubert, C.*, op. cit. sub 5, § 199, marg. č. 29.
- 17 Rozsudky BGH z 3. 6. 2008, sp. zn. XI ZR 319/06 (NJW 2008, 2576, bod 27); z 26. 9. 2012, sp. zn. VIII ZR 249/11 (BeckRS 2012, 21994, bod 45), a z 21. 2. 2018, sp. zn. IV ZR 385/16 (NJW 2018, 1469, bod 15).
- 18 *Mansel, H.-P., Stürner, M.* in *Heidel, T., Hüßtege, R., Mansel, H.-P., Noack, U.*, op. cit. sub 14, § 199, marg. č. 61; *Peters, F., Jacoby, F.* in *Gursky, K.-H. et al.*, op. cit. sub 5, § 199, marg. č. 62.
- 19 Usnesení BGH z 16. 12. 2015, sp. zn. XII ZB 516/14 (NJW 2016, 629, bod 39), a rozsudek BGH ze 17. 12. 2020, sp. zn. VI ZR 739/20 (NJW 2021, 918, bod 9). Viz též *Bitter, G., Alles, M.* Die Rechtsprechung zum Aufschub des Verjährungsbeginns bei unklarer Rechtslage. NJW, 2011, č. 29, s. 2083.
- 20 *Bitter, G.* Aufschub des Verjährungsbeginns bei unklarer und klarer Rechtslage? Grenzen der Rückforderung von Abschlussentgelten beim Darlehen. JuristenZeitung, 2015, č. 4, s. 174.
- 21 Všechny tyto výrazy patrně judikatura a literatura používají *promiscue*.
- 22 Rozsudky BGH z 20. 1. 2009, sp. zn. XI ZR 504/07 (NJW 2009, 2046, bod 47); z 28. 10. 2014, sp. zn. XI ZR 348/13 (NJW 2014, 3713, bod 45); z 16. 6. 2016, sp. zn. I ZR 222/14 (GRUR 2016, 1291, bod 42); ze 17. 12. 2020, sp. zn. VI ZR 739/20 (NJW 2021, 918, bod 9); z 18. 5. 2021, sp. zn. II ZR 41/20 (NJW 2021, 2647, bod 11).
- 23 *Schmal, K. P., Trapp, D. B.* Der Beginn der Verjährungsfrist bei EuGH-induzierten Rechtsprechungsänderungen. NJW, 2015, s. 6.

- 24 Rozsudek BGH z 23. 9. 2008, sp. zn. XI ZR 262/07 (NJW-RR 2009, 547, bod 19), a usnesení BGH z 31. 1. 2012, sp. zn. VIII ZR 141/11 (NJW 2012, 1572, bod 5).
- 25 *Bitter, G.*, op. cit. sub 20, s. 174; *Spindler, G.* in *Hau, W., Poseck, R.* BeckOK BGB. 61. vyd. München: C. H. Beck, 2022, § 199, marg. č. 26.
- 26 *Peters, F., Jacoby, F.* in *Gursky, K.-H. et al.*, op. cit. sub 5, § 199, marg. č. 62.
- 27 *Bitter, G., Alles, M.*, op. cit. sub 19, s. 2081.
- 28 Rozsudky BGH ze 7. 12. 2010, sp. zn. XI ZR 348/09 (NJW 2011, 1278, bod 21), a z 28. 10. 2014, sp. zn. XI ZR 348/13 (NJW 2014, 3713, bod 52). Snad ještě restriktivněji vyznívá rozsudek BGH z 21. 2. 2018, sp. zn. IV ZR 385/16 (NJW 2018, 1469, bod 17), podle něhož právní stav nečiní nejistým a pochybným to, že je rozhodná otázka sporná (*umstritten*) a vrcholnými soudy dosud neřešená.
- 29 *Bartlitz, D.* Die Verjährung des Anspruchs auf Rückerstattung des Bearbeitungsentgelts. Zeitschrift für Bankrecht und Bankwirtschaft, roč. 26, č. 4, s. 233, 238; viz též rozsudek LG Bonn z 11. 7. 2013, sp. zn. 8 S 91/13 (BeckRS 2013, 15194).
- 30 *Spindler, G.* in *Hau, W., Poseck, R.*, op. cit. sub 25, § 199, marg. č. 26, s odkazem na rozsudek BGH z 18. 12. 2008, sp. zn. III ZR 132/08 (NJW 2009, 984, bod 14).
- 31 *Zimmermann, R.*, op. cit. sub 6, s. 79–81, a *Bar, Ch. von, Clive, E. M.*, op. cit. sub 6, s. 1144–1146.
- 32 Blíže viz *Brim, L.* in *Lavický, P. a kol.*, op. cit. sub 7, s. 1950–1951. V zahraniční literatuře srov. např. *Mansel, H.-P., Stürner, M.* in *Heidel, T., Hüßtege, R., Mansel, H.-P., Noack, U.*, op. cit. sub 14, vor §§ 194–218, marg. č. 32–36.
- 33 *Stoffels, M.* Die Verjährung von Equal-Pay-Ansprüchen. Neue Zeitschrift für Arbeitsrecht, 2011, č. 19, s. 1057, 1061.
- 34 Právě takto navázala na tezi, dle níž nejistý právní stav brání započetí běhu subjektivní promlčecí lhůty, i judikatura BGH. Viz rozsudky BGH z 28. 10. 2014, sp. zn. XI ZR 348/13 (NJW 2014, 3713, bod 35); z 16. 6. 2016, sp. zn. I ZR 222/14, bod 44; a ze 17. 12. 2020, sp. zn. VI ZR 739/20 (NJW 2021, 918, bod 12).
- 35 Viz § 206 BGB a § 651 ObčZ.
- 36 *Peters, F., Jacoby, F.* in *Gursky, K.-H. et al.*, op. cit. sub 5, § 206, marg. č. 8.
- 37 *Ellenberger, J.* in *Palandt, O.*, op. cit. sub 10, § 206, marg. č. 7.
- 38 S převažující částí německé doktríny lze jistě argumentovat, že je na věřiteli, který je právním laikem, aby svou pozici konzultoval s odborníkem. Pokud však nemohl věřitel alespoň v laické rovině zaznamenat naplnění normativního znaku rozhodné skutkové podstaty (např. vadu smlouvy, na základě níž plnil, zakládající nedostatek právního důvodu pro poskytnuté plnění), lze mu obtížně vyčítat, že nevyhledal profesionální právní pomoc.
- 39 Objektivizaci laického právně kvalifikačního úsudku lze opřít o § 4 odst. 2 a § 5 odst. 1 ObčZ, jež zakotvují standardy člověka průměrného rozumu a průměrného odborníka; viz *Lavický, P.* in *Lavický, P. a kol.*, op. cit. sub 7, s. 40–43. K objektivnímu posuzování počátku subjektivních promlčecích lhůt v režimu právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 viz rozsudky NS z 28. 5. 2020, sp. zn. [25 Cdo 1510/2019](#); z 15. 12. 2020, sp. zn. [25 Cdo 1620/2020](#); z 5. 1. 2021, sp. zn. [28 Cdo 1966/2020](#); a z 15. 2. 2022, sp. zn. [28 Cdo 2290/2021](#).

- 40 Je otázkou, do jaké míry platí, že se laická představa o právním posouzení skutkového děje hodnotí objektivně, též v kontextu právní úpravy účinné do 31. 12. 2013, jež pravidla objektivizující posuzování právně významného vědění neobsahovala. Ve světle judikatury, která při výkladu § 106 a 107 ObčZ 1964 vyžadovala skutečnou, nikoli jen normativně konstruovanou znalost (viz např. rozsudky z 27. 3. 2003, sp. zn. 33 Odo 766/2002; z 24. 11. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1098/2004; z 1. 4. 2014, sp. zn. 28 Cdo 3532/2013; a z 23. 6. 2016, sp. zn. 25 Cdo 4890/2014), by bylo konsekvantní v režimu dřívější právní úpravy u subjektivních promlčecích lhůt akcentovat skutečnou znalost věřitele, a to i z hlediska laického uchopení právního významu rozhodných faktů, avšak s tím, že prokazování této znalosti budou usnadňovat skutkové domněnky založené na zobecněné životní zkušenosti s obvyklým během skutkových dějů; k problematice – a kritice – skutkových domněnek viz např. Prütting, H. in Rauscher, T., Krüger, W. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO. Band 1. §§ 1–354. 6. vyd. München: C. H. Beck, 2020, § 292, marg. č. 29–31. Lze ještě dodat, že v režimu ObčZ 1964 je problém narušení právní jistoty v důsledku nutnosti zjišťovat okamžik nabytí alespoň laické představy o právních znacích skutkové podstaty méně palčivý, neboť v režimu tohoto předpisu byly subjektivní lhůty velmi krátké (dvouleté) a byly kombinovány s jen o málo delšími (tříletými) objektivními lhůtami. Případná nejistota ohledně počátku subjektivní promlčecí lhůty by tak s ohledem na přítomnost krátké objektivní lhůty zřejmě měla méně závažné právní následky, než by tomu bylo v režimu současného ObčZ.
- 41 Srov. výklad k tzv. normativním znakům skutkové podstaty, u nichž k naplnění prvku zavinění postačuje, má-li o nich pachatel „laickou představu“; viz např. usnesení NS z 3. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 213/2017; z 25. 11. 2020, sp. zn. 5 Tdo 1147/2020; a z 26. 5. 2021, sp. zn. 5 Tdo 375/2021; Šámal, P. in Šámal, P. a kol. Trestní zákoník. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 217; Richter, M. Právní omyl v trestním zákoníku – co lze pod něj podřadit a jak přistupovat k posuzování jeho vyvarovatelnosti? Trestněprávní revue, 2018, č. 6, s. 131. Ostatně též do německé civilistiky pojem paralelního hodnocení v laické sféře pronikl z nauky trestněprávní; srov. Buck, P. Wissen und juristische Person: Wissenszurechnung und Herausbildung zivilrechtlicher Organisationspflichten. Tübingen: Mohr Siebeck, 2001, s. 94–95.
- 42 Viz body 28 až 30 cit. rozhodnutí.